

Maar, om op dat „vooropgezette” terug te komen, het is vreemd daarmee gelegen. Wat is nu eigenlijk 's heeren Ligtharts bedoeling geweest: paedagogie of kunst. Zelf zegt hij daarvan in zijn inleiding: „In de volgende bladen wil ik mijn Jeugdherinneringen opschrijven, volkomen naar waarheid, dat wil zeggen: precies zooals ik ze tot hertoe door 't leven heb megedragen”. Hij legt dan vervolgens uit, hoe hij zelf die woorden verstaat — volkomen juist en helder — en gaat voort: „En dat wil ik doen om twee redenen. In de eerste plaats wil ik aan de kinderkunde betrouwbaar materiaal verschaffen, opdat zij dit ten bate der opvoeding, dus tot heil der jeugd moge aanwenden. Maar bovenal wil ik ouders en andere opvoeders door een geopend stuk leven helder doen zien, wat misschien op dit oogenblik vlak bij hen geschiedt achter de sluiers der onderlinge vereemding”.

O, ik-voor-mij, ik geloof dat het heilig Ligthart's plan geweest is, zóó te doen, dát te geven. Maar hij hééft het niet gedaan. Er is geen sprake van dat dit boek zou zijn gevuld met „betrouwbaar materiaal” zonder meer, of dat het een „geopend stuk leven” onpartijdig te zien zou geven. Alles werd opgedischt, gekruid (zooals men dat vóór '80 prijzend noemde) beredeneerd; de heer Ligthart heeft niet alleen verteld, wat nu nog „als herinnering in hem leeft”, hij heeft al zijn opmerkingen, zijn conclusies, zijn lessen en soms zijn preeken er trouwhartig bijgevoegd. Waarlijk alles volkomen eerlijk en te goeder trouw, ja met soms aandoenlijke naïveteit en openheid (als sprak hij tot zijn intiemste vrienden) en daardoor ook aldoor leesbaar. Maar een kunstwerk — zooals het toch ook had kúnnen zijn, niet waar? — is dit boek niet geworden. Heel goed geschreven hier en daar, opgewekt, levendig, gezellig — maar zonder dat ontroerde en toch wonder-heldere zien, van een standpunt boven dat der gangbare moraliteit gelegen, waardoor schoonheid ontstaat, ook in jeugdherinneringen.

Ik heb zoeven reeds de tweede druk van dit nieuwe boek te zien gekregen. En dat verwonderde mij geenszins, integendeel dat klopt alweer! Ziehier immers iets dat bij ons altijd opnieuw pakt, succes heeft, misschien zelfs nergens zoozeer als in Holland, bij onze waarlijk over 't algemeen veel te gemakzuchtige lezers. Een verhaal met de moraal, de beredeneering er bij. Niemand die er zelf veel meer bij behoeft te denken, de schrijver doet alles voor hem, hij heeft maar ja te knikken.

Toch een goed en nuttig boek, hoor, dáár niet van! Want Jan Ligthart is nu eenmaal een rechtschapen, weldenkende en ruime man en de meeste zijner, trouwens nooit zeer diepzinnige, gedachten over kinderen en hun opvoeding — ze lijken mij althans volkomen plausibel.

Maar één ding begrijp ik niet goed, en dat is hoe iemand die zulk een goed inzicht blijkt te hebben in den kinderaard, zulke enormiteiten debiteeren kan waar het de psychologie van volwassenen geldt. Een voorbeeld? Ik lees op blz. 22: „Onze meester was, ik zeg niet streng of stipt of veeleischend, hij was hard. En nog niet eens hard als staal of steen, want dan hadden er nog vonken kunnen uitspringen, maar hard als een verdroogd stuk leer. Het is geen toevalligheid, dat hij zijn horloge niet aan een metalen ketting of een fijn zijden koord droeg, zooals krachtige of teere persoonlijkheden gewoon zijn. (Ik spatieer, H. R.). Een man verraadt zijn ijdelheid en zijn gemoed in zijn horlogeband, en de zijne bestond uit een dooreenvlechting van drie smalle leeren riempjes, een kabeltje van leer, hard en droog en taai”. Enz.

Het komt misschien doordat ik zelf al zoo lang gewoon ben mijn horloge aan een riempje vast te leggen, maar deze psychologie lijkt mij er een om op de kermessen te laten kijken, en deze.... hm! geest.... bedenkelijk, hoogst bedenkelijk.

H. R.